

Covid-19 Öncesi ve Sonrası Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gümrüklerinden Yapılan İhracat ve İthalat Verilerindeki Değişimler

DOI: 10.26466/opus.817647

*

Erkan Uzun *

* Dr. Öğretim Üyesi, Şırnak Üniversitesi/Silopi Meslek Yüksekokulu

E-Posta: erkanuzun@sirnak.edu.tr

ORCID: [0000-0002-9476-8592](https://orcid.org/0000-0002-9476-8592)

Öz

Güneydoğu Anadolu illeri Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Kilis, Şırnak, Adıyaman, Siirt, Batman ve Diyarbakır'dan oluşmaktadır. Bu illerden sadece Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Kilis ve Şırnak'ta yer alan gümrük kapılarından dış ticaret faaliyeti gerçekleşmektedir. Gerçekleştirilen bu faaliyetler Gaziantep ilinde biri aktif olan 2 kapı, Şanlıurfa ilinde biri aktif olan 3 kapı, Mardin ilinde biri aktif olan 2 kapı, Kilis ilinde biri aktif olan 2 kapı ve Şırnak ilinde biri aktif olan üzere 2 kapı üzerinden yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu illerine ait gümrük kapılarını, bağlandığı ülkeleri, sahip olduğu gümrük kapılarının güncel durumlarını, yapılan dış ticaret faaliyetlerinde kullanılan taşıma türlerini, ihracata ve ithalata konu olan fasılları belirlemek ve en önemlisi 2019 ve 2020 yıllarının ilk altı ayında ortaya çıkan ihracat ve ithalat verilerini karşılaştırmalı olarak inceleyerek pandemi öncesi ve sonrasında ortaya çıkan değişimleri ve nedenlerini irdelemektir. Çalışmanın sonucu, Gaziantep-Karkamış ve Kilis-Çobanbey gümrük kapıları dışındaki diğer gümrük kapılarında ihracatın artış gösterdiğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İhracat, İthalat, Gümrük Kapısı ve Covid-19

Changes in Data of Export and Import Southeast Anatolia Region Before and After Covid-19

*

Abstract

Southeastern Anatolia provinces are consists of Gaziantep, Sanlıurfa, Mardin, Kilis, Sırnak, Adıyaman, Siirt, Batman and Diyarbakır. Only among these provinces, foreign trade activities take place through the customs gates located in Gaziantep, Sanlıurfa, Mardin, Kilis and Sırnak. Foreign trade activities among these provinces take place through the customs gates located in only Gaziantep, Sanlıurfa, Mardin, Kilis and Sırnak. These activities are carried out with using in Gaziantep province 2 gates one of which is active, in sanlıurfa province 3 gates one of which is active, in Mardin province 2 gates one of which is active, in Kilis province 2 gates one of which is active and in Sırnak province 2 gates one of which is active. Aim of this study, explain the customs gate on Turkey's southeastern anatolia provinces, the countries where the customs gates are connected, the current status of the customs gates it has, the types of transportation used in foreign trade activities, products subject to export and import and most importantly it is determine the changes occurring before and after the pandemic and its causes by comparing the export and import data that emerged in the first six months of 2019 and 2020. The result of the study showed that exports increased at other customs gates apart from the Gaziantep-Karkamış and Kilis-Çobanbey customs gates.

Keywords: *Export, Import, Customs Gate and Covid-19*

Giriş

Gümrük kapıları diğer ülkelerin dış ticarete kullandığı geçiş noktalarıdır. Bu geçiş noktaları Ticaret Bakanlığı'nda kara, hava, deniz ve demiryolu hudut kapıları olarak tanımlanmaktadır. Bu kapılar kullanılarak ihracat ve ithalat işlemleri gerçekleştirilmektedir. TÜİK verilerine göre 2019 ve 2020 yılları Ocak-Ağustos aralığında en fazla ihracat Almanya'ya yapılmıştır. İhracat yapılan diğer ülkeler sırasıyla İngiltere, Irak, İtalya ve ABD şeklindedir. Yine TÜİK verilerine göre 2019 ve 2020 yılları Ocak-Ağustos aralığında en fazla ithalat Rusya Federasyonu'ndan yapılmaktadır. İhracat yapılan diğer ülkeler sırasıyla Almanya, Çin, Gizli Ülke ve ABD şeklindedir.

Çalışmada hem nitel hem de nicel verilere yer verilmektedir. Çalışmanın sınırlarının Güneydoğu Anadolu Bölgesi olarak belirlenmesinin temel nedenlerinden birisi de Suriye'de yaşanan iç savaşın gümrük kapılarına yansımalarını ortaya koyabilmektir. Ayrıca bu bölgenin Orta Doğu'ya açılan kapıları bünyesinde bulundurması ve bölgenin terör örgütlerinin saldırısına uğraması diğer nedenlerdendir. Birçok etken gümrük kapıları üzerinde etkili olmaktadır. Çalışmamız Covid-19 virüsünün ülkemizde yayılmaya başladığı tarihten önceki ve sonraki aylara ait ihracat ve ithalat değişimlerini ortaya koyması bakımından oldukça güncel bir çalışmadır.

Bu çalışmada Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde faal olarak dış ticaret işlemlerini gerçekleştiren gümrük kapılarından yapılan ihracat ve ithalat verilerinde yaşanan değişimler ele alınmıştır. Özellikle 2019 ve 2020 yıllarının ilk altı aylık kısmı dikkate alınmış ve karşılaştırma bu yönde yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma ihracat ve ithalat üzerinde Covid-19 virüsünün ne derece etkili olup olmadığını ortaya koyarken aynı zamanda yapılan ihracata veya ithalata konu olan fasılların da neler olduğu açıklanmaktadır.

Bu çalışma sonucu göstermektedir ki Gaziantep-Karkamış sınır kapısı dışında ihracatta herhangi bir düşüş yaşanmamıştır. Bilinmelidir ki bu sınır kapısında 2019 yılı mart ayında gerçekleşen ihracat tutarına göre 2020 yılı mart ayında yaklaşık %81 oranında düşüş yaşanmış fakat 2020 yılı nisan ayında gerçekleşen ihracat tutarının 2019 yılı nisan ayında gerçekleşen ihracat tutarına göre yaklaşık %504 artması Covid-19 virüsünün etkisini azaltan önlemler alındığını göstermektedir. Gaziantep-Karkamış sınır kapısında 2019 ve 2020 yılları ilk altı ayında ithalat gerçekleştirilmemiştir. Şanlıurfa-Akçakale

sınır kapısında ise 2019 yılı ilk altı ayında ne ihracat ne de ithalat gerçekleştirilmemiştir.

İhracat ve İthalatı Etkileyen Unsurlar

Ülkeler, sahip oldukları özellikler bakımından farklılık gösterirler. Nüfus ve coğrafi özellikler gibi farklılıklar dışında sosyal, siyasal ve ekonomik yönden de farklı olabilmektedirler. Ülkelerin, birbirlerinin farklılıklarından yararlanmak ve yüksek refah düzeyine erişmek için yapmış oldukları ekonomik faaliyet, dış ticaret olarak ifade edilmektedir. Klasik teoriden önceki dönemde, 16.yy'dan 17.yy sonlarına kadar dünyada etkili olan siyasal ve ekonomik düşünce akımı Merkantilizm olarak anılmaktadır. Bu akımdan önce dünyada bir dış ticaret olayının olduğu düşünülmemektedir. Merkantilizm'e göre dış ticaret yapmanın amacı hazinenin altın stokunu arttırmaktır. Bu nedenle bu düşünce akımında ihracat, büyük önem arz etmektedir. Altın ve değerli maddeleri servetin kaynağı olarak gören Merkantilistler, iç ve dış ekonomik faaliyetler üzerine yoğun devlet müdahaleciliğini savunmaktadırlar. Mamul mal ithalatının sıkı biçimde kısıtlanmasını, hammadde ithalinin ise özendirilmesi gerektiğini öngörmektedirler. İthal edilen hammaddelerin işlenerek mamul mal haline getirilmesi ve ihraç edilmesi ile hazinenin altın stokunu arttırması beklenmektedir. Sanayi devriminden sonra Merkantilist düşünceler yerini liberal görüşlere bırakmış ve Adam Smith'in ünlü eseri "Ulusların Zenginliği" ile beraber Klasik Liberalizm ortaya çıkmıştır. Smith'e göre toplam dünya serveti sabit değildir ve dış ticaret yapmak uluslararası uzmanlaşma, iş bölümü doğurarak dünyadaki kaynakların verimliliğini arttırmaktadır. Adam Smith, serbest ticaret, iş bölümü ve uzmanlaşmanın yararlarını Mutlak Üstünlük Teorisi ile açıklamaktadır. Teoriye göre, bir ülke karşı ülkeye göre hangi malları daha düşük maliyetle üretiyorsa o malların üretiminde uzmanlaşmaya gitmeli ve bu malları ihraç ederek pahalıya üretebildiklerini dışarıdan ithal etmelidir. Adam Smith'in teorisi, uluslararası ticaretin nedenini bilimsel olarak açıklamış ancak mutlak üstünlüğe dayandığı için uluslararası ticaretin sınırlı bir bölümü açıklanamamaktadır. Bu yüzden uluslararası ticaretin nedenlerini daha gerçekçi açıklayan ve yeterli açıklığa kavuşturan teori, David Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlük Teorisi olmuştur. Ricardo, uluslararası ticareti mutlak üstünlüklere dayandırmaya gerek

duymamış ve böyle bir yaklaşımın teorisinin kapsamını daraltacağını ifade etmektedir. Ricardo'ya göre, uluslararası ticaret için ülkenin bazı malları diğer ülkeden daha ucuza üretmiş olması yeterlidir. Eğer bir ülke bazı malların üretiminde diğer ülkeye göre daha yüksek oranlarda verimliliğe sahipse kaynakları israf etmemek adına en iyi politika, ülkenin karşılaştırmalı olarak en iyi olduğu alanlarda uzmanlaşmasıdır. Karşılaştırmalı olarak en verimli olduğu malların üretiminde uzmanlaşmaya giderek bunları ihraç etmeli ve göreceli pahalıya üretebildiklerini dışarıdan ithal etmelidir. Ülkeler bu politikayla kıt kaynaklarını en verimli şekilde kullanıp ekonomik refahlarını maksimum düzeye çıkarmış olurlar. Sonuç olarak, Merkantilizm felsefesi yoğun devlet müdahalesi ve değerli madenlerin arttırılması gerektiğine dayandığından dış ticarete önemli olan ihracattır. İthalat kısıtlanmakta iken hammadde ithali serbest bırakılmaktadır. İhracatın artması altın ve değerli maden girişini arttıracak bir faktör olarak görülmektedir. Merkantilizm'e göre ülkeler bu şekilde siyasal, askeri ve ekonomik güçlerini arttırmaktadırlar. Adam Smith'in Mutlak Üstünlük Teorisi, liberal görüşlerin hâkim olduğu ve uzmanlaşma, iş bölümü gibi kaynakların verimliliğini arttıracak faktörlerin de yer aldığı serbest ticareti savunmaktadır. Serbest dış ticaret, verimliliği ve toplum refahını yükseltmektedir. David Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlük Teorisi ise Adam Smith'in teorisinin devamı olan ve kaynakların en verimli şekilde kullanıldığı bir dış ticaret mantığına dayanmaktadır (Seyidoğlu, 2017, s.23-35).

Dış ticaret faaliyetinin ortaya çıkmasında, ülkeden ülkeye değişiklik gösteren farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları ortaya koyan neden ise hem ihracat hem de ithalat arz ve taleplerini etkileyen faktörlerin çeşitli olmasıdır. Bu faktörleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Yücel, 2006-2, s.49-54, Bloomberg, 15.10.2020, İGEME, 15.10.2020): Yurtiçi ve Yurtdışı Gelir Düzeyleri

- Göreli Fiyatlar
- Döviz Hareketliliği
- Petrol Fiyatları
- Ticaret Reformları
- Para ve Mali Politika Araçları
- Firma Düzeyi Faktörler
- Dünya Ekonomisindeki Eğilimler

Küresel rekabet ortamında işletmelerin ayakta kalabilmesi için üretim kaynaklarını etkin bir biçimde kullanıyor olması gerekmektedir. Bu bağlamda fiyat, maliyet, kalite, müşteri memnuniyeti, pazarlama ve dağıtım gibi kavramlara önem verilmelidir. Özellikle Türkiye'nin ihracatının ithalata bağımlılığını azaltmayı, rekabeti oldukça fazla etkileyen maliyet kaynaklı sorunların giderilmesi, bilişim altyapısının geliştirilmesi ve AR-GE faaliyetlerine daha fazla önem vererek katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi hedeflenmelidir (Kaya, 2009, s.3). Ayrıca yöneticilerin ürüne ilişkin ortaya çıkan maliyetleri fiyata yansıtarken yapacağı bir hata yöntemi başarısızlığa sürükleyecektir (Kılıç, 2020, s.182). Bu nedenle ham maddenin tedarik edilmesi ile başlayan ve nihai tüketiciye teslim edilmesi ile son bulan sürecin doğru analiz edilmesi maliyet artışlarını ortadan kaldıracaktır. Yukarıda sayılan faktörlerin dışında 2019 yılının sonunda ortaya çıkan ve ülkemizi 2020 yılı mart ayında etkisi altına alan Covid-19 virüsünde ihracat ve ithalata etkisi olan faktörler arasında yerini almıştır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından Covid-19 virüsünü, küresel alanda etkili olan enfeksiyon ölçeğinin ve yayılma hızının belirlenemediği insani bir kriz olarak ifade etmektedir (oecd.org). Covid-19 virüsü, küresel bağlamda hem arz hem de talebi etkilemiş ve Dünya ticaretinin kesintiye uğramasına neden olmuştur (Gruszczynski, 2020: 338). Bu kesintiye ilişkin açıklama World Trade Organization (WTO) tarafından Nisan 2020'de iyimser ve kötümser senaryolar için modellemeye dayalı olarak Dünya mal ticaretinde %13 ile %32 arasında daralma olacağını öngören bir ticaret tahmininin yayınlanması ile desteklenmiştir (WTO, April 2020). 18.03.2020 tarihinde açıklanan KPMG raporuna göre Corona Virüs (Covid-19) kapsamında dış ticareti ilgilendiren bazı önlemler alınmıştır. Söz konusu tedbirler aşağıdaki gibi özetlenebilir (KPMG, Mart 2020):

- Alınan önlemlerin ihracatçıları çok fazla etkilememesi için, gümrük kapılarında gerekli düzenlemeler yapılmıştır.
- Özellikle İran'da salgının yaygın olması nedeniyle Orta Asya ihracatlarının Gürcistan ve Azerbaycan üzerinden gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.
- Demiryolu taşıma türünde tonaj artırımına gidilerek Bakü-Tiflis-Kars seferlerinde günlük tonaj 2 bin 500 tondan 6 bin tona çıkartılmıştır.
- İtalya ve Fransa'ya yapılan Ro-Ro seferlerinin, temassız olarak gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

- İhracattaki geçici yavaşlama sürecinde kapasite kullanım oranlarının korunması amacıyla ihracatçıya stok finansmanı desteği verileceğini açıklamıştır.

Güneydoğu İlleri ve Dış Ticaret Yapılan Gümrük Kapıları

Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Kilis, Şırnak, Adıyaman, Siirt, Batman ve Diyarbakır'dan oluşan Güneydoğu Anadolu illeri içerisinde dış ticaret faaliyetlerini gerçekleştiren iller Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Kilis ve Şırnak'tır. Bu illerin her birinde aktif olarak faaliyetlerini gerçekleştiren gümrük kapısı bulunmaktadır. Bu illere ilişkin gümrük kapısı bilgisi, sınır kapısının bağlı olduğu ülke, kapının mevcut durumu ve bu kapılarda kullanılan taşıma türlerinin neler olduğu aşağıda Tablo 1'de açıklanmaktadır.

Tablo 1. Güneydoğu İlleri ve Dış Ticaret Yapılan Gümrük Kapıları (ticaret.gov.tr, t.y)

Güneydoğu İlleri	Gümrük Kapıları	Bağlandığı Ülke ve Sınır Kapısı	Kapı Aktif/Pasif	Kullanılan Taşıma Türü
Gaziantep	Karkamış	Suriye-Cerablus	Aktif	Karayolu
	Islahiye	Suriye-Meidan Ekbis	Pasif	Demiryolu
	Akçakale	Suriye-Tel Abyad	Aktif	Kara ve Demiryolu
Şanlıurfa	Ceylanpınar	Suriye-Resulayn	Sadece Dini Bayramlarda Açık	Kara ve Demiryolu
	Öncüpınar	Suriye-Ayn el-Arab	Sadece Dini Bayramlarda Açık	Kara ve Demiryolu
Mardin	Nusaybin	Suriye-Kamuşlı	Aktif	Kara ve Demiryolu
	Şenyurt	Suriye-Derbesiye	Pasif	
Kilis	Öncüpınar	Suriye-Azez	Aktif	Kara ve Demiryolu
	Çobanbey	Suriye	Geçici olarak Aktif	
Şırnak	Habur	Irak-Zaho-İbrahim Halil	Aktif	Karayolu
	Gülyazı	Irak-Zaho	Pasif	

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden Suriye'ye yapılan ihracat tutarları 2007 yılında kabul edilen serbest ticaret anlaşması sonrasında 2011 yılına kadar hızlı bir şekilde artış göstermiş fakat 2012 yılında Suriye'de başlayan savaşın etkisiyle ihracat tutarlarının hızlı bir şekilde düştüğü bunun tam tersi olarak ithalat tutarlarının artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Savaşın etkisinin azalmasıyla 2013, 2014 ve 2015 yıllarında ihracat artış göstermiş fakat bu artış 2016 yılında bölgede etkin olarak görev yapan Rus uçağının düşürülmesi ile tekrar azalışa geçmiştir. Dış politikada yaşanan olumlu gelişmeler 2017 ve 2018 yıllarında ihracatın artmasına katkı sağlamıştır (Atalay v.d., 2019, s.31).

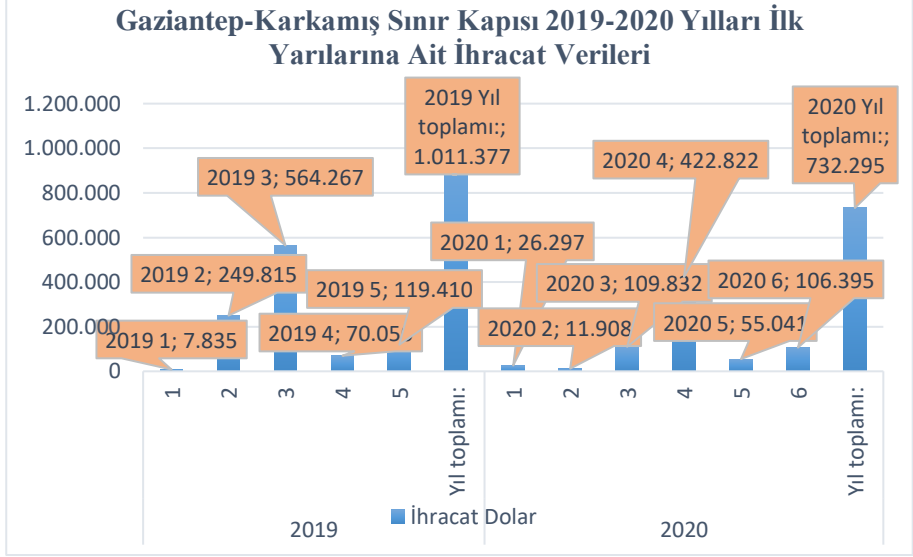
Tablo 1 Güneydoğu bölgesinde yer alan iller ve faaliyet gösteren gümrük kapılarını göstermektedir. Bu verilere göre Gaziantep ilinde 1'i aktif olmak üzere 2 kapı, Şanlıurfa ilinde 1'i aktif olmak üzere 3 kapı, Mardin ilinde 1'i aktif olmak üzere 2 kapı, Kilis ilinde 1'i aktif olmak üzere (diğeri geçici olarak aktif) 2 kapı ve Şırnak ilinde 1'i aktif olmak üzere 2 kapı bulunmaktadır. Şırnak ilindeki kapılarda taşıma türü olarak sadece karayolu kullanılırken, diğer illere ait kapılarda hem karayolu hem de demiryoluna uygun altyapı bulunmaktadır. Güneydoğu illerine ait aktif olarak kullanılan gümrük kapılarından 2019 ve 2020 yıllarının ilk yarısında gerçekleştirilen dış ticaret işlemlerine ilişkin veriler hem tablo hem de şekil yardımıyla aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır.

Tablo 2. Gaziantep-Karkamış Sınır Kapısı 2019-2020 Yılları İlk Yarısı (6 Aylık) İhracat ve İthalat Verileri (tuik.gov.tr., 2019)

Gümrük Kapısı	2019	2020	Değişim	Fasıl
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl Adı
Gaziantep-Karkamış	1.011.377	732.295	-27,5	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl
	0	0	-	-

Gaziantep-Karkamış Gümrük Kapısı'ndan 2019 yılı ilk yarısında yapılan 1.011.377 \$'lık ihracat, 2020 yılı ilk altı ayında %27,5'lik düşüş yaşayarak 732.295 \$'a gerilemiştir. Bu düşüşe Covid-19 virüsünün etkisi olsa da ihracat, Türkiye'nin virüsün ülkede var olduğunu açıkladığı mart ve nisan ayında artış göstermiştir. Bu gümrük kapısından yapılan ihracatın tamamı fasıl 99 olarak tanımlanan kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç) olarak gerçekleşmiştir. Özellikle virüsün ülkemizde başladığı mart ayı ve nisan ayında oransal anlamda en yüksek ihracatlar yapılmıştır. Yani 2020 yılı ilk yarısında yapılan 732.295 \$'lık toplam ihracatın %15'i mart ve %58'i ise nisan ayında gerçekleşmiştir. Ayrıca bu kapıdan hem

2019 hem de 2020 yılı ilk yarısında ithalat gerçekleşmemiştir. Tablo 2’de açıklanan verilerin aylık olarak açıklaması ve her ay yapılan ihracat tutarları aşağıda Şekil 1’de ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

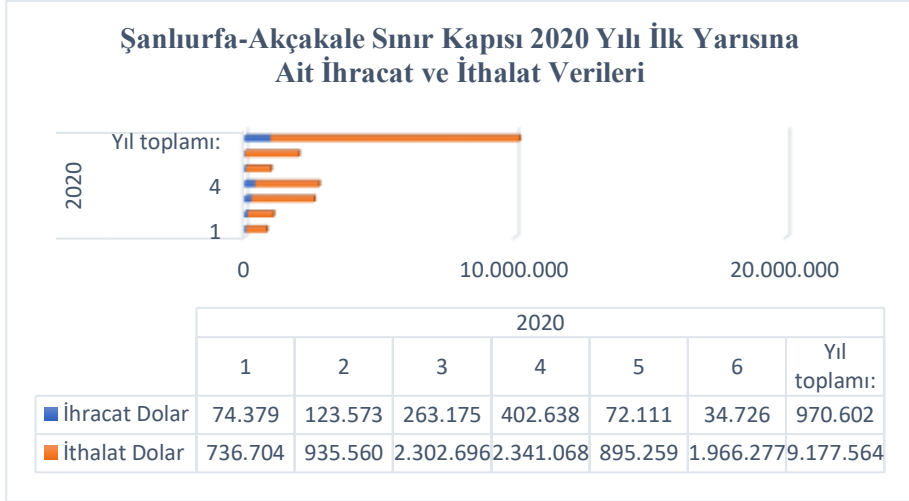
Şekil 1. Gaziabtep- Karkamış Gümrük Kapısı İhracat Hacmi: 2019-2020 (Aylık)

TÜİK'ten alınan Şekil 1 verileri incelendiğinde görülmektedir ki Gaziantep-Karkamış sınır kapısından 2020 yılı ilk yarısında yapılan ihracat oransal olarak %27,5 düşmüştür. 2020 yılı mart ayında gerçekleşen ihracat tutarı 2019 yılı mart ayında gerçekleşen ihracat tutarına göre yaklaşık %81 oranında düşüş yaşayarak 109.832 \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu düşüş pandeminin bir etkisi olarak düşünülse de 2020 yılı nisan ayında gerçekleşen ihracat tutarının 2019 yılı nisan ayında gerçekleşen ihracat tutarına göre yaklaşık %504 oranında artması bu düşüncüyü ortadan kaldırmaktadır.

Tablo 3. Şanlıurfa-Akçakale Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (tuik.gov.tr, 2019).

Gümrük Ka- pısı	2019	2020	Değişim	Fasıl
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl Adı
	-	970.602	-	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)
Şanlıurfa-Akçakale	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl
	-	9.177.564	-	<ul style="list-style-type: none"> • Hububat, • Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat • Demir ve çelik • Bakır ve bakırdan eşya • Alüminyum ve alüminyumdan eşya

Tablo 3 verilerine göre Şanlıurfa-Akçakale sınır kapısından 2019 yılının ilk yarısında ne ihracat ne de ithalat yapılmamıştır. 2019 yılının sadece aralık ayında 15.473 \$'lık ihracat gerçekleştirilmiştir. Karşılaştırma 2019 ve 2020 yıllarının ilk altı ayını dikkate aldığından bu veri toplam ihracat içerisine dahil edilmemiştir. 2020 yılının ilk altı ayında 970.602 \$'lık ihracat gerçekleştirilmiştir. Fakat 2020 yılının ilk altı ayında ihracat tutarının yaklaşık on katı büyüklüğünde yani 9.177.564 \$'lık ithalat gerçekleştirilmesi dış ticaret açığını artırmıştır. 9.177.564 \$'lık ithalatın yaklaşık %66'sı yani 6.075.954 \$'ı hububat alımı için gerçekleşmiştir. 2020 yılı ilk altı ayına ilişkin aylık ihracat ve ithalat tutarları aşağıda Şekil 2'de ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Şekil 2. Şanlıurfa-Akçakale Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (Aylık)

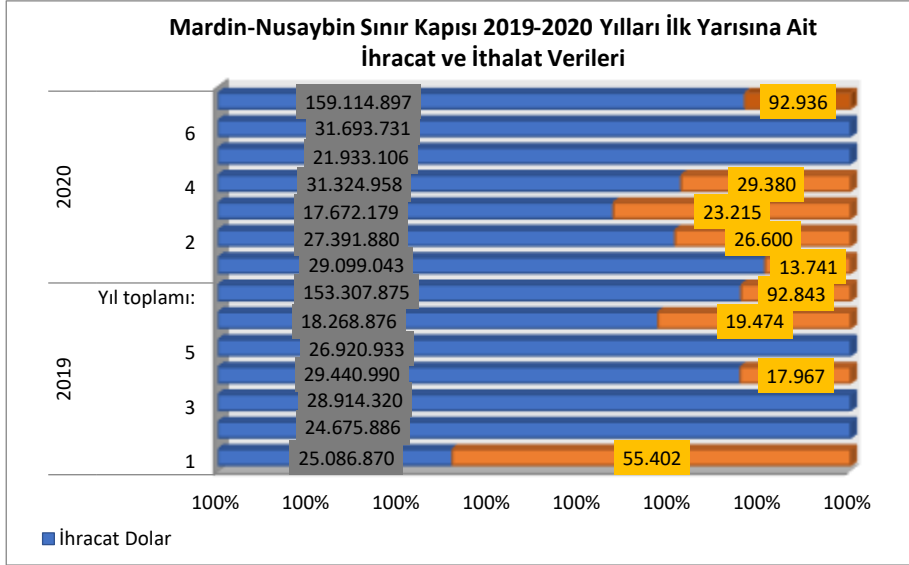
TÜİK'ten alınan Şekil 2 verileri incelendiğinde görülmektedir ki 2019 yılı ilk altı ayında ne ihracat ne de ithalat gerçekleştirilmemiştir. 2020 yılı Ocak ayından itibaren başlayan ihracat artışı Mayıs ayı itibarıyla azalışa geçmiştir. Özellikle 2020 yılı Nisan ayında gerçekleşen ihracat diğer aylara göre en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Aynı şekilde 2020 yılı ithalat Ocak ayından Mayıs ayına kadar artarak devam etmiştir. İhracat ve ithalat arasındaki fark dış ticaret açığı olarak Mart ayında en yüksek tutarda yani 2.039.521 \$ olarak belirlenmiştir.

Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı, Suriye ile ne 2019 yılı ilk yarısında ne de 2020 yılı ilk yarısında ihracat ve ithalat gerçekleştirilmemiştir. Bunun nedeni olarak Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı'nın Suriye-Kamışlı tarafına açılmasıdır. Bu bölgenin terör örgütleri kontrolünde olması ticareti bitme noktasına getirmiştir. Fakat Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı'ndan Irak'a 2019 yılı ilk yarısında 153.307.875 \$'lık ihracat, 92.843\$'lık ithalat ve 2020 yılı ilk yarısında 159.114.897 \$'lık ihracat, 92.936 \$'lık ithalat yapılmıştır. Hem ithalat-ihracat verileri hem de gerçekleştirilen fasıllar aşağıda Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Mardin-Nusaybin Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (tuik.gov.tr., 2019)

Gümrük Kapısı	2019	2020	Değişim	Fasıl
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl Adı
Mardin-Nusaybin (IRAK ile yapılan dış ticaret verileri)	153.307.875	159.114.897	3,78	Neredeyse tüm fasıllar ihracata konu olsa da oransal anlamda ilk sırayı 11. Fasıl olan değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin ve buğday gluteni almaktadır.
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl
	92.843	92.936	0,1	Oransal anlamda ilk sırayı 33 ve 34. Fasıllar almaktadır.

Tablo 4'te yer alan veriler göstermektedir ki 2020 yılı ilk yarısında yapılan ihracat 2019 yılı ilk yarısına göre %3,78 artış göstermektedir. Aynı tarih aralığı dikkate alındığında ithalatın %0,1 oranında artış gösterdiği ortaya konmuştur. Fakat 2019 yılının 2., 3. ve 5. ayında 2020 yılının da 5. ve 6. ayında ithalat gerçekleşmemiştir. Ülkemizde Covid-19 virüsünün etkisinin görüldüğü 2020 yılı mart ayı itibarıyla ihracatta bir düşüş yaşansa da nisan ayında tekrar yükselişi geçmiş ve bu yükseliş mayıs ve haziran ayında da devam etmiştir. Türkiye İhracatçılar Meclisi, Nisan ayında ihracatını en çok artıran ilk beş il arasında Mardin'i göstermiş ve Mardin'in makina sektörünün ihracatını 15 katına çıkardığı açıklanmıştır (TİMREPORT, 2020, s. 13). 2019 ve 2020 yılının ilk yarısına ilişkin dış ticaret verileri aylık olarak aşağıda Şekil 3'te açıklanmıştır.

Şekil 3. Mardin-Nusaybin Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (Aylık)

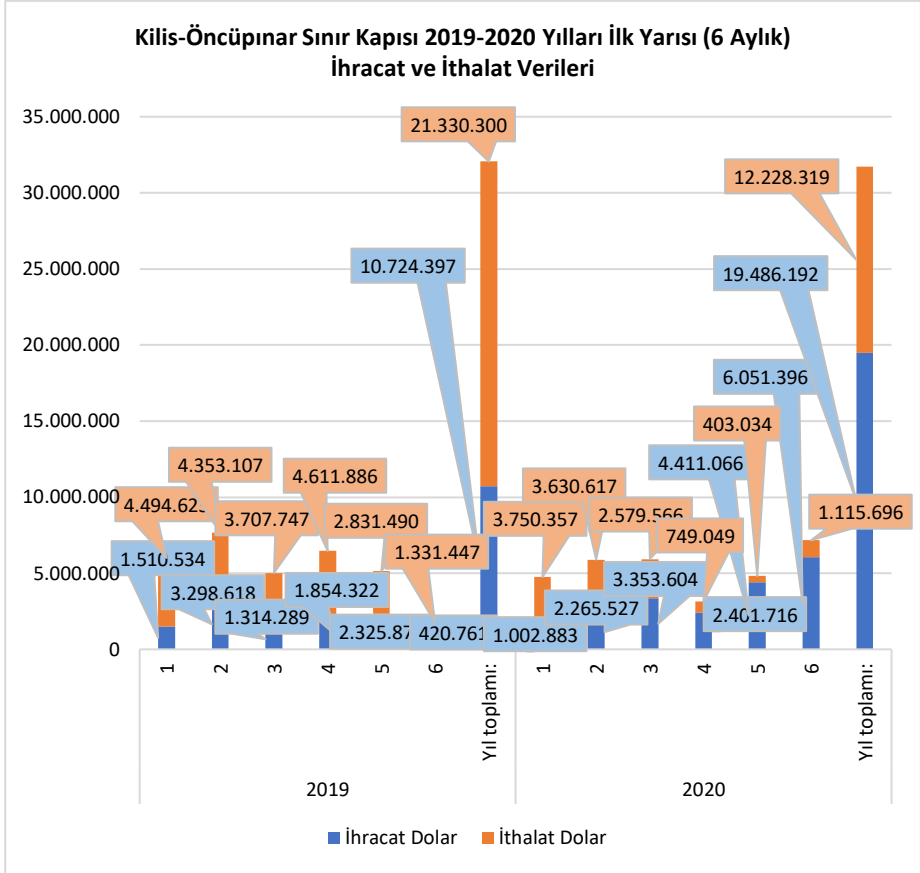
TÜİK'ten alınan Şekil 3 verileri incelendiğinde görülmektedir ki 2020 yılı ilk altı ayında yapılan ihracat tutarı %3,78 artış göstermiştir. Fakat ülkemizde Covid-19 virüsünün var olduğunu kabul ettiğimiz 2020 yılı Mart ayında 2019 yılı Mart ayı verilerine göre ihracat tutarında keskin bir düşüş yaşanmış olsa da sonraki aylarda ihracat artış göstermiştir. Mardin-Nusaybin sınır kapısı hem 2019 yılı ilk altı ayında hem de 2020 yılı ilk altı ayında dış ticaret fazlası vermiştir. 2019 ve 2020 yıllarının ilk altı ayında gerçekleşen ihracat tutarları incelendiğinde 2019 yılına göre en fazla artış yaklaşık %73 oran ve 13.424.855\$ tutarı ile Haziran ayında gerçekleşmiştir.

Tablo 5. Kilis-Öncüpınar Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (tuik.gov.tr, 2019)

Gümrük Kapısı	2019	2020	Değişim	Fasıl
Kilis-Öncüpınar	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl Adı
	10.724.397	19.486.192	81,7	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)
Kilis-Öncüpınar	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl
	21.330.300	12.228.319	-42,7	• Hayvansal ve bitkisel sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar,

	hayvansal ve bitkisel mumlar
	• Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
	• Kahve, Çay, Paraguay çayı ve baharat
	• Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular
	• Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler
	• Bakır ve bakırdan eşya
	• Alüminyum ve alüminyumdan eşya
	• Demir ve çelik

Kilis-Öncüpınar Gümrük Kapısı 2019 ve 2020 yıllarının ilk yaralarına ait ihracat ve ithalat verileri incelendiğinde ihracatın 2019 yılı ilk yarısına göre %81,7 artış gösterdiği ithalatın ise 2019 yılı ilk yarısına göre %42,7'lik bir düşüş yaşadığı tespit edilmiştir. 2019 ve 2020 yılları ilk yarısında yapılan ihracatın tamamı kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzemedir oluşmaktadır. 2019 ve 2020 yılları ilk altı ayında yapılan ithalat oransal anlamda iki fasıl üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunlar fasıl 15 olarak tanımlanan hayvansal ve bitkisel sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar ve fasıl 52 olarak tanımlanan pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucattır. Bu fasıllar dışında özellikle 2020 yılı ilk yarısında fasıl 7 yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular, fasıl 8 yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler, fasıl 72 demir ve çelik, fasıl 74 bakır ve bakırdan eşya ve fasıl 76 alüminyum ve alüminyumdan eşyalar da ithalata konu olmuşlardır. 2019 ve 2020 yılının ilk yarısına ilişkin dış ticaret verileri aylık olarak aşağıda Şekil 4'te açıklanmıştır.

Şekil 4. Kilis-Öncüpınar Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (Aylık)

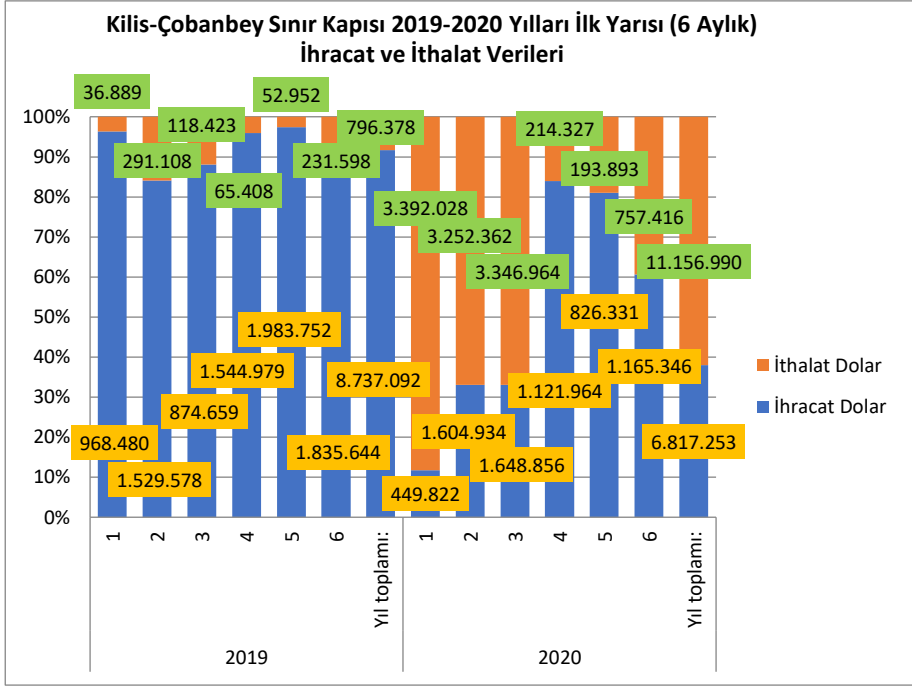
TÜİK'ten alınan Şekil 4 verileri incelendiğinde görülmektedir ki 2019 yılı ilk altı ayı baz alındığında 2020 yılı ilk altı ayında ihracatta %81,7 artış gerçekleşmişken, ithalatta aynı tarih aralığında %42,7 düşüş meydana gelmiştir. Yine 2019 yılı ilk altı ayı baz alındığında ülkemizde Covid-19 virüsünün var olduğunu kabul ettiğimiz 2020 yılı Mart ayında ihracat tutarında artış meydana gelmiş ve bu artış haziran ayı da dahil olmak üzere devam etmiştir. Aynı tarih aralığında ithalatta Ocak ayından Haziran ayı sonuna kadar keskin düşüşler yaşanmıştır. 2020 yılı ilk altı ayı incelendiğinde Ocak ve Şubat aylarında dış ticaret açığı ortaya çıkarken sonraki aylarda dış ticaret fazlası ortaya çıkmıştır. Kilis ilinden Suriye'ye geçici olarak aktif bir diğer kapı olan

Çobanbey sınır kapısından 2019 ve 2020 yılları ilk altı ayında yapılan ihracat ve ithalat verileri aşağıda Tablo 6’da açıklanmaktadır.

Tablo 6: Kilis-Çobanbey Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (tuik.gov.tr, 2019).

Gümrük Ka- pısı	2019	2020	Değişim	Fasıl
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	%’lik Değişim	Fasıl Adı
	8.737.092	6.817.253	-21,9	Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)
Kilis- Çobanbey	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	%’lik Değişim	Fasıl
	796.378	11.156.990	1300,9	<ul style="list-style-type: none"> • Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular • Hububat • Bakır ve bakırdan eşya • Alüminyum ve alüminyumdan eşya

Tablo 6 verileri incelendiğinde görülmektedir ki 2019 yılı ilk altı aylık dönem dikkate alındığında 2020 yılı ilk altı ayında ihracat %21,9 oranında düşmüştür. Yapılan ihracat sadece fasıl 99 olarak tanımlanan kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç) üzerinden gerçekleşmiştir. 2019 yılı ilk altı aylık dönem dikkate alındığında 2020 yılı ilk altı ayında İthalat %1300 gibi çok yüksek bir oranında artış göstermiştir. Yapılan ithalat fasıl 7 yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular, fasıl 10 hububat, fasıl 74 bakır ve bakırdan eşya ve fasıl 76 alüminyum ve alüminyumdan eşya üzerinde yoğunlaşmıştır. 2019 yılı ilk yarısında bu fasıllardan sadece fasıl 7 yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular için ithalat gerçekleşmiştir. 2020 yılı ilk yarısında ise Tablo 6’da belirtilen diğer fasılların alımı yapılmıştır. 2020 yılı ilk yarısında yapılan toplam ithalat içerisinde en yüksek pay %77,8’lik paya sahip olan hububata aittir. 2019 ve 2020 yılının ilk yarısına ilişkin dış ticaret verileri aylık olarak aşağıda Şekil 5’te açıklanmıştır.

Şekil 5: Kilis-Çobanbey Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (Aylık)

TÜİK'ten alınan Şekil 5 verileri incelendiğinde 2019 verilerine göre 2020 yılı ilk yarısında ihracat %21,9 oranında düşüş göstermiştir. Özellikle 2020 yılı Şubat ve Mart aylarında ihracat tutarı 2019 yılı aynı aylara göre artış göstermiş olsa da Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında 2019 yılı aynı aylarına göre azalış göstermiştir. 2019 verilerine göre 2020 yılı ilk yarısında ithalat artış göstermiş olsa da 2020 yılı mart ayından sonra azalmıştır. Yani 2020 yılı ilk altı ayında yapılan 11.156.990 \$'lık toplam ithalat tutarının %89,5'i 2020 yılı ilk çeyreği olan Ocak, Şubat ve Mart aylarında gerçekleşmiştir.

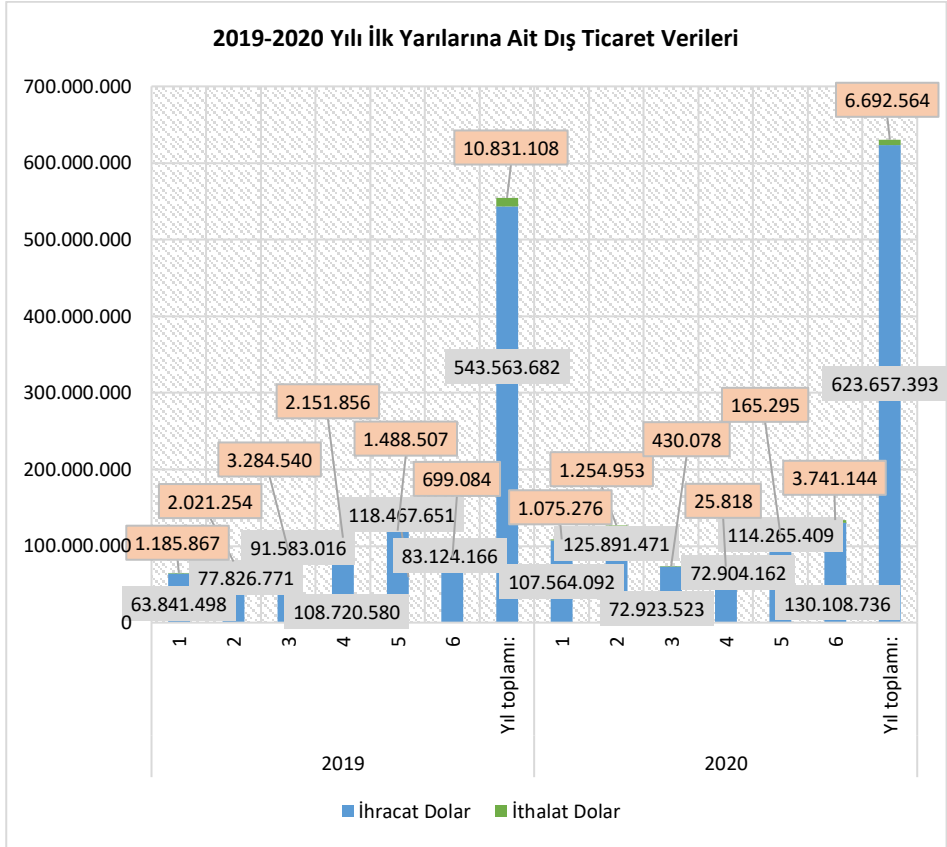
Tablo 7. Şırnak-Habur (İpekyolu Gümrük Müdürlüğü) Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (tuik.gov.tr., 2019).

Gümrük Kapısı	2019	2020	Değişim	Fasıl
	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İhracat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl Adı
	543.563.682	623.657.393	14,7	Neredeyse tüm fasıllar ihracata konu olsa da oransal anlamda ilk üç sırayı Fasıl 61, 72 ve 73 almaktadır.
Şırnak-Habur (İpekyolu Gümrük Müdürlüğü)	2019 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	2020 Yılı İlk Yarısı Yapılan İthalat (\$)	%'lik Değişim	Fasıl
	10.831.108	6.692.564	-38,2	Oransal anlamda ilk sırayı 27. Fasıl olan Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler ve mineral mumlar almaktadır.

Bilinmelidir ki Ticaret Bakanlığı Corona virüs kapsamında Irak ile yapılan ticarete bazı önlemler getirmiştir. Bu bağlamda 1 Mart 2020 tarihinden itibaren yolcu giriş ve çıkışları kapatılmış, ticari geçişlerin kontrollü olarak gerçekleştirilmesine başlanmıştır. Yine bu tarihten itibaren Irak'a yapılan ihracat Habur – İbrahim Halil Gümrük Kapıları arasındaki tampon bölgede konteyner değişimi, dorse değişimi ve şoför değişimi yoluyla “temassız” olarak gerçekleştirilmektedir. Giriş yönünde, sadece Türk sürücülerinin karantina uygulamalarına tabi olarak girişine müsaade edilirken, yabancı sürücülerin ülkemize girişine izin verilmemektedir. Irak'tan gelen her türlü araç tampon bölgede dezenfekte edilmekte sonrasında şoför değişimi gerçekleştirilmektedir. Tüm giriş ve çıkış noktalarında İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı personel ve ambulanslar gümrük görevlilerimizle koordineli şekilde görev yapmakta, tüm şoförler sağlık taramasından geçirilmektedir (<https://ticaret.gov.tr/haberler/irak-ile-ticaret-temassiz-surduruluyor>).

Tablo 7 verilerine ilişkin ayrıntılı dış ticaret verileri Şekil 6'da aylık olarak açıklanmıştır. 2019 ve 2020 yılları ilk altı ayında ihracat %14,7 artarak 623.657.393 \$'a ulaşmıştır. Yapılan ihracat, fasıllar açısından incelendiğinde oransal anlamda ilk üç sırayı fasıl 61 Örme giyim eşyası ve aksesuarı, fasıl 72 Demir ve çelik ve fasıl 73 Demir ve çelikten eşya almaktadır. Fasıl 61 yapılan toplam ihracat tutarı içerisinde 2019 yılı ilk yarısında %15,3'lük 2020 yılı ilk

yarısında da %11,2'lik paya sahiptir. Fasil 72 yapılan toplam ihracat tutarı içerisinde 2019 yılı ilk yarısında %13,4'lük 2020 yılı ilk yarısında da %16,9'luk paya sahiptir. Fasil 73 yapılan toplam ihracat tutarı içerisinde 2019 yılı ilk yarısında %10,8'lik 2020 yılı ilk yarısında da %10,7'lik paya sahiptir. 2019 ve 2020 yılları ilk altı ayında ithalat %38,2 azalarak 6.692.564 \$'a gerilemiştir. Yapılan ithalat fasıllar açısından incelendiğinde oransal anlamda ilk sırayı fasıl 27 Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler ve mineral mumlar almaktadır.

Şekil 6: Şırnak-Habur (İpekyolu Gümrük Müdürlüğü) Gümrük Kapısı İhracat ve İthalat Hacmi: 2019-2020 (Aylık)

TÜİK'ten alınan Şekil 6 verileri incelendiğinde görülmektedir ki 2019 yılı verilerine göre 2020 yılı ilk yarısında ihracat %14,7 artış göstermiştir. Bu artışlar Ocak, Şubat ve Haziran aylarında gerçekleşmiştir. 2019 yılı verilerine göre 2020 yılı ilk yarısında ithalat ise %38,2 azalmıştır. İthalat 2019 yılı verilerine göre Ocak, Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında düşüş yaşarken, 2020 yılı haziran ayında 2019 yılı haziran ayına göre %435 gibi yüksek oranda bir artış yaşamıştır. Covid-19 virüsünün ülkemizde görüldüğü mart ayı ve sonrasında 2019 yılı verilerine göre azalış gerçekleşmiştir. Bu durum virüsün ülkemizde yayılmasını ve etkisini azaltmak amacıyla ihracatın yapılması sırasında Ticaret Bakanlığı tarafından getirilen bazı önlemlerin işlem sürelerini artırması ve dolayısıyla günlük yapılan işlem sayısının azalması sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Gaziantep- Karkamış, Şanlıurfa-Akçakale, Mardin-Nusaybin, Kilis-Öncüpinar, Kilis-Çobanbey ve Şırnak-Habur sınır kapılarından 2019 ve 2020 yılı ilk altı ayında yapılan ihracat ve ithalat tutarları incelenmiş ve 2019 yılına göre 2020 yılında gerçekleşen değerlere ilişkin değişimler ortaya konarak ay bazında yaşanan değişimler açıklanmıştır.

Yapılan çalışma sonucu Gaziantep-Karkamış sınır kapısından 2020 yılı ilk yarısında yapılan ihracatın tutar olarak 279.089 \$ ve oransal olarak %27,5 düşüş yaşadığını ortaya koymuştur. 2020 yılı mart ayında gerçekleşen ihracat tutarı 2019 yılı mart ayında gerçekleşen ihracat tutarına göre yaklaşık %81 oranında düşüş yaşayarak 109.832 \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu düşüş pandeminin bir etkisi olarak düşünülse de 2020 yılı nisan ayında gerçekleşen ihracat tutarının 2019 yılı nisan ayında gerçekleşen ihracat tutarına göre yaklaşık %504 oranında artması bu düşüncüyü ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca bilinmelidir ki 2020 yılı ilk yarısında yapılan 732.295 \$'lık toplam ihracatın %15'i mart ve %58'i ise nisan ayında gerçekleşmiştir. Gaziantep-Karkamış sınır kapısından hem 2019 hem de 2020 yılı ilk yarısında ithalat gerçekleşmemiştir. yapılan ihracatın tamamı fasıl 99 olarak tanımlanan kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç) olarak gerçekleşmiştir.

Şanlıurfa-Akçakale sınır kapısından 2019 yılının ilk yarısında ne ihracat ne de ithalat yapılmamıştır. 2019 yılının sadece aralık ayında 15.473 \$'lık ihracat gerçekleştirmiştir. Karşılaştırma 2019 ve 2020 yıllarının ilk altı ayını dikkate aldığından bu veri toplam ihracat içerisine dahil edilmemiştir. 2020 yılının ilk altı ayında 970.602 \$'lık ihracat gerçekleştirilmiştir. Fakat 2020 yılının ilk altı ayında ihracat tutarının yaklaşık on katı büyüklüğünde yani 9.177.564 \$'lık ithalat gerçekleştirilmesi dış ticaret açığını artırmıştır. 9.177.564 \$'lık ithalatın yaklaşık %66'sı yani 6.075.954 \$'ı hububat alımı için gerçekleşmiştir. İhracat ve ithalat arasındaki fark dış ticaret açığı olarak Mart ayında en yüksek tutarda yani 2.039.521 \$ olarak belirlenmiştir.

Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı, Suriye ile ne 2019 yılı ilk yarısında ne de 2020 yılı ilk yarısında ihracat ve ithalat gerçekleştirmemiştir. Bunun nedeni olarak Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı'nın Suriye-Kamuşlu tarafına açılmasıdır. Bu bölgenin terör örgütleri kontrolünde olması ticareti bitme noktasına getirmiştir. Fakat Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı'ndan Irak'a hem 2019 yılı ilk yarısında hem de 2020 yılı ilk yarısında dış ticaret yapılmıştır. Mardin-Nusaybin Sınır Kapısı'ndan Irak'a 2020 yılı ilk yarısında yapılan ihracat 2019 yılı ilk yarısına göre %3,78 artış göstermektedir. Aynı tarih aralığı dikkate alındığında ithalatın %0,1 oranında artış gösterdiği ortaya konmuştur. Fakat 2019 yılının 2., 3. ve 5. ayında 2020 yılının da 5. ve 6. ayında ithalat gerçekleşmemiştir. Ülkemizde Covid-19 virüsünün etkisinin görüldüğü 2020 yılı mart ayı itibariyle ihracatta bir düşüş yaşansa da nisan ayında tekrar yükselişi geçmiş ve bu yükseliş mayıs ve haziran ayında da devam etmiştir. Mardin-Nusaybin sınır kapısı hem 2019 yılı ilk altı ayında hem de 2020 yılı ilk altı ayında dış ticaret fazlası vermiştir. Neredeyse tüm fasıllar ihracata konu olsa da oransal anlamda ilk sırayı 11. Fasil olan değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin ve buğday gluteni almaktadır.

Kilis-Öncüpınar Sınır Kapısı ihracat ve ithalat verileri 2019 ve 2020 yıllarının ilk yarıları incelendiğinde ihracatın 2019 yılı ilk yarısına göre %81,7 artış gösterdiği ithalatın ise 2019 yılı ilk yarısına göre %42,7'lik bir düşüş yaşadığı ortaya konmuştur. Yine 2019 yılı ilk altı ayı baz alındığında ülkemizde Covid-19 virüsünün var olduğunu kabul ettiğimiz 2020 yılı Mart ayında ihracat tutarında artış meydana gelmiş ve bu artış haziran ayı da dahil olmak üzere devam etmiştir. Aynı tarih aralığında ithalatta Ocak ayından Haziran ayı sonuna kadar keskin düşüşler yaşanmıştır. 2020 yılı ilk altı ayı incelendiğinde Ocak ve Şubat aylarında dış ticaret açığı ortaya çıkarken sonraki aylarda dış

ticaret fazlası ortaya çıkmıştır. 2019 ve 2020 yılları ilk yarısında yapılan ihracatın tamamı kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzemeden oluşmaktadır. 2019 ve 2020 yılları ilk altı ayında yapılan ithalat oransal anlamda iki fasıl üzerine yoğunlaşmaktadır. Bunlar fasıl 15 olarak tanımlanan hayvansal ve bitkisel sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar ve fasıl 52 olarak tanımlanan pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucattır. Bu fasıllar dışında özellikle 2020 yılı ilk yarısında fasıl 7 yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular, fasıl 8 yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler, fasıl 72 demir ve çelik, fasıl 74 bakır ve bakırdan eşya ve fasıl 76 alüminyum ve alüminyumdan eşyalar da ithalata konu olmuşlardır.

Kilis-Çobanbey Sınır Kapısı'ndan 2020 yılı ilk yarısında yapılan ihracat, 2019 yılı ilk altı aylık dönem dikkate alındığında %21,9 oranında düşmüştür. Özellikle 2020 yılı Şubat ve Mart aylarında ihracat tutarı 2019 yılı aynı aylara göre artış göstermiş olsa da Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında 2019 yılı aynı aylarına göre azalış göstermiştir. Yapılan ihracat sadece fasıl 99 olarak tanımlanan kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç) üzerinden gerçekleşmiştir. 2019 yılı ilk altı aylık dönem dikkate alındığında 2020 yılı ilk altı ayında İthalat %1300 gibi çok yüksek bir oranında artış göstermiştir. 2019 verilerine göre 2020 yılı ilk yarısında ithalat artış göstermiş olsa da 2020 yılı mart ayından sonra azalmıştır. Yani 2020 yılı ilk altı ayında yapılan 11.156.990 \$'lık toplam ithalat tutarının %89,5'i 2020 yılı ilk çeyreği olan Ocak, Şubat ve Mart aylarında gerçekleşmiştir. Yapılan ithalat fasıl 7 yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular, fasıl 10 hububat, fasıl 74 bakır ve bakırdan eşya ve fasıl 76 alüminyum ve alüminyumdan eşya üzerinde yoğunlaşmıştır. 2019 yılı ilk yarısında bu fasıllardan sadece fasıl 7 yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular için ithalat gerçekleşmiştir. 2020 yılı ilk yarısında ise Tablo 6'da belirtilen diğer fasılların alımı yapılmıştır. 2020 yılı ilk yarısında yapılan toplam ithalat içerisinde en yüksek pay %77,8'lik paya sahip olan hububata aittir.

Şırnak-Habur (İpekyolu Gümrük Müdürlüğü) Sınır Kapısı'ndan yapılan ihracat 2019 yılı ilk altı aylık verileri dikkate alındığında 2020 yılı ilk altı ayında %14,7 artarak 623.657.393 \$'a ulaşmıştır. Bu artışlar Ocak, Şubat ve Haziran aylarında gerçekleşmiştir. Yapılan ihracat, fasıllar açısından incelendiğinde oransal anlamda ilk üç sırayı fasıl 61 Örme giyim eşyası ve aksesuarı, fasıl 72 Demir ve çelik ve fasıl 73 Demir ve çelikten eşya almaktadır. Fasıl 61 yapılan toplam ihracat tutarı içerisinde 2019 yılı ilk yarısında %15,3'lük 2020

yılı ilk yarısında da %11,2'lik paya sahiptir. Fasil 72 yapılan toplam ihracat tutarı içerisinde 2019 yılı ilk yarısında %13,4'lük 2020 yılı ilk yarısında da %16,9'luk paya sahiptir. Fasil 73 yapılan toplam ihracat tutarı içerisinde 2019 yılı ilk yarısında %10,8'lik 2020 yılı ilk yarısında da %10,7'lik paya sahiptir. İthalat ise 2019 yılı ilk altı aylık verileri dikkate alındığında 2020 yılı ilk altı ayında %38,2 azalarak 6.692.564 \$'a gerilemiştir. İthalat 2019 yılı verilerine göre Ocak, Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında düşüş yaşarken, 2020 yılı haziran ayında 2019 yılı haziran ayına göre %435 gibi yüksek oranda bir artış yaşamıştır. Covid-19 virüsünün ülkemizde görüldüğü mart ayı ve sonrasında 2019 yılı verilerine göre azalış gerçekleşmiştir. Bu durum virüsün ülkemizde yayılmasını ve etkisini azaltmak amacıyla ihracatın yapılması sırasında Ticaret Bakanlığı tarafından getirilen bazı önlemlerin işlem sürelerini artırması ve dolayısıyla günlük yapılan işlem sayısının azalması sonucunda ortaya çıkmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

**Changes in Data Of Export And Import Southeast
Anatolia Region Before and After Covid-19**

*

Erkan Uzun
Şırnak University

The COVID-19 epidemic, which was determined as an epidemic by the World Health Organization and threatened the whole world, firstly appeared in China. With the rapid spread to the whole world starting from China, economic activities carried out in global markets have been negatively affected. The epidemic has been effective in many dimensions, both economically and socially. Examples of these are the introduction of travel restrictions, the suspension of production of some production points, the restriction of cafes and restaurants, decreasing the number of employees in enterprises and increase in unemployment, switching to distance education module in education, interrupting sports and artistic activities. Effects of COVID-19 epidemic have demonstrated all over the world and also Turkey, in Turkey's economy; it directly affected sectoral confidence indices, foreign trade statistics, labor market, industrial production index and tourism revenues. This study was conducted to reveal the impact of the COVID-19 outbreak on foreign trade activities through customs gates in the Southeastern Anatolia region.

Customs gates are crossing points used in foreign trade with other countries. These crossing points are defined as land, air, sea and railway border gates in the Ministry of Trade. Export and import transactions are carried out using these gates. Foreign trade activities take place through the customs gates in Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin, Kilis and Şırnak in the Southeastern Anatolia Region. These activities carried out by; 2 gates in Gaziantep 1 of them is active, 3 gates in Şanlıurfa 1 of them is active, 2 gates in Mardin 1 of them is active, 2 gates in Kilis 1 of them is active and 2 gates in Şırnak 1 of them is active. The aim of this study is to determine; the customs gate of the Southeastern Anatolian provinces of Turkey, countries that are connected with Southeastern Anatolian province, the current status of the customs gate, transportation types used in foreign trade activities carried out and items that are subject to export and import. The most important thing is to examine the

changes and their causes before and after the pandemic by comparing the export and import data that emerged in the first six months of 2019 and 2020.

In this study, changes in export and import data made through customs gates that actively carry out foreign trade transactions in the Southeastern Anatolia Region are discussed. In particular, the first six months of 2019 and 2020 were taken into account and the comparison was made in this direction. While the comparison made reveals how effective the Covid-19 virus is on exports and imports, it also explains what the items subject to export or import are.

As a result of the study, the following results were obtained in general;

It has been revealed that the exports from the Gaziantep-Karkamış border gate in the first half of 2020 have decreased by 279,089 \$ in amount and 27.5% in proportion. The amount of exports realized in March 2020 decreased by 81% compared to the export amount realized in March 2019 and was realized as 109,832 \$. Although this decrease is considered as an effect of the pandemic, the increase in the amount of exports realized in April 2020 by approximately 504% compared to the export amount realized in April 2019 eliminates this idea.

In the first half of 2019, neither export nor import was made through the Şanlıurfa-Akçakale border gate. It exported \$ 15,473 only in December 2019. Since the comparison takes into account the first six months of 2019 and 2020, this data is not included in total exports. In the first six months of 2020, an export of \$ 970,602 was realized. However, in the first six months of 2020, the realization of imports, which is approximately ten times the amount of exports, ie 9,177,564 \$, increased the foreign trade deficit. Approximately 66% of the imports of 9,177,564 \$, that is \$ 6,075,954, was realized for the purchase of grains.

The Mardin-Nusaybin Border Gate did not export and import with Syria neither in the first half of 2019 nor in the first half of 2020. However, foreign trade was made to Iraq from the Mardin-Nusaybin Border Gate both in the first half of 2019 and in the first half of 2020. Exports from the Mardin-Nusaybin Border Gate to Iraq in the first half of 2020 increase by 3.78% compared to the first half of 2019. Considering the same date range, it has been revealed that imports increased by 0.1%. The Mardin-Nusaybin border gate had a foreign trade surplus both in the first six months of 2019 and in the first six months of 2020. Although almost all items are subject to export but milling

products such as malt, starch, inulin and wheat gluten takes the first place which are the 11th item in terms of proportion.

When the Kilis-Öncüpınar Border Gate's export and import data were analyzed in the first half of 2019 and 2020, it was revealed that exports increased by 81.7% compared to the first half of 2019, and imports decreased by 42.7% compared to the first half of 2019. All of the exports made in the first half of 2019 and 2020 consist of personal belongings, food and supplies given to sea and aircraft. Imports made in the first six months of 2019 and 2020 are proportionally focused on two items. These are animal and vegetable oils such as edible fats, animal and vegetable waxes defined as item 15; and cotton, cotton yarn and cotton fabric defined as pen 52.

Exports from the Kilis-Çobanbey Border Gate in the first half of 2020 decreased by 21.9% when the first six months of 2019 are taken into account. Exports were made only through personal belongings and food and supplies (excluding fuels) provided to sea and aircraft defined as item 99. Considering the first six months of 2019, in the first six months of 2020, imports increased by a very high rate of 1300%. The imports are concentrated on item 7 edible vegetables and some roots and tubers, item 10 cereals, item 74 copper and copper goods and item 76 aluminum and aluminum goods.

Exports from Şırnak-Habur (İpekyolu Customs Directorate) increased by 14.7% in the first six months of 2020 and reached \$ 623,657,393 considering the first six months of 2019 data. These increases occurred in January, February and June. When exports are analyzed in terms of items, item 61 knitted wear and accessories, item 72 Iron and steel and item 73 Iron and steel items take the first three places in proportion. On the other hand, considering the data of the first six months of 2019, it decreased by 38.2% in the first six months of 2020 to \$ 6,692,564.

Kaynakça / References

- Atalay, E., Çatuk, C. ve Aydın, K. (2019). Suriye savaşının Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Dış Ticarete Etkisi, *Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(2), 25-34.
- İhracatı olumsuz etkileyen 3 faktör (2016). *Bloomberg*. <https://businessht.bloomberght.com/piyasalar/haber/1175995-aralik-ayi-ihracat-verileri-aciklandi> adresinden erişilmiştir.

- Gruszczynski, L. (2020). The covid-19 pandemic and international trade: Temporary turbulence or paradigm shift? *European Journal of Risk Regulation*, 11(2), 337-342, April, DOI: 10.1017/err.2020.29
- Kaya, F. (2009). *Dış ticaret işlemleri yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 3-13.
- Kılıç, B. (2020). *Pazarlama ilkeleri*. İstanbul:Seçkin Kitabevi,1. Baskı.
- Klynveld Peat Marwick Goerdeler. (2020). Koronavirüs (covid-19) kapsamında dış ticarete alınan önlemler. *Gümrük ve Dış Ticaret Hizmetleri*, <https://asets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2020/03/covid-19-dis-ticarete-alinan-onlemler.pdf> adresinden erişilmiştir.
- İhracatı Geliştirme Merkezi. (2018). *Uluslararası ticareti etkileyen faktörler*. İhracatı Geliştirme Merkezi, <https://www.igeme.com.tr/uluslar-arasi-ticareti-etkileyen/> adresinden erişilmiştir.
- The Organisation for Economic Co-operation and Development. (2020). COVID-19 and international trade: Issues and actions. <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-international-trade-issues-and-actions-494da2fa/> adresinden erişilmiştir.
- Seyidoğlu, H. (2017). *Uluslararası iktisat teori politika ve uygulama*. Geliştirilmiş 21. Baskı, İstanbul:Güzem Can yayınları No:32, 23-35.
- Ticaret Bakanlığı. (2020). *Kara hudut kapıları*. <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/gumruk-idareleri/hudut-kapilari/kara-hudut-kapilari> adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi. (2020). *Türkiye ihracatçılar meclisi resmi yayım organı*. 184, Haziran.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Gaziantep-Karkamış sınır kapısı 2019-2020 yılları ilk yarısı (6 aylık) ihracat ve ithalat verileri*. <http://rapory.tuik.gov.tr/04-11-2020-22-18-10-202635002517895460951993592148.html>? Adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Şanlıurfa-Akçakale sınır kapısı 2019-2020 yılları ilk yarısı (6 aylık) ihracat ve ithalat verileri*. <http://rapory.tuik.gov.tr/04-11-2020-22-20-09-501329762617457707693789479.html>? Adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Mardin-Nusaybin sınır kapısı 2019-2020 yılları ilk yarısı (6 aylık) ihracat ve ithalat verileri*. <http://rapory.tuik.gov.tr/04-11-2020-22-22-10-13720970971037635811105422653.html>? Adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). *Kilis-Öncüpmar sınır kapısı 2019-2020 yılları ilk yarısı (6 aylık) ihracat ve ithalat verileri*. <http://rapory.tuik.gov.tr/04-11-2020-22-24-49-11356578951930373230339333265.html>? Adresinden erişilmiştir.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Kilis-Çobanbey sınır kapısı 2019-2020 yılları ilk yarısı (6 aylık) ihracat ve ithalat verileri. <http://rapory.tuik.gov.tr/04-11-2020-22:15:38-2098212544364350475259383131.html>? Adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Şırnak-Habur (İpekyolu Gümrük Müdürlüğü) sınır kapısı 2019-2020 yılları ilk yarısı (6 aylık) ihracat ve ithalat verileri. <http://rapory.tuik.gov.tr/04-11-2020-22:10:36-106296579313863836501931911765.html>? Adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Dış ticaret istatistikleri. <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=8¶m2=4&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5810> adresinden erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). İstatistik veri portalı. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104> adresinden erişilmiştir.
- World Trade Organization. (2020). Trade statistics and outlook: Trade set to plunge as COVID-19 pandemic upends global economy. https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.pdf adresinden erişilmiştir.
- Yücel, F. (2006). Dış ticaretin belirleyicileri üzerine teorik bir yaklaşım. *Sosyoekonomi*, 4(4).

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Uzun, E. (2021). Covid-19 öncesi ve sonrası Güneydoğu Anadolu Bölgesi gümrüklerinden yapılan ihracat ve ithalat verilerindeki değişimler. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(Pandemi-Özel Sayısı), 3593-3620. DOI: 10.26466/opus.817647